

Forhandlinger ved graven

- **Forskningsprosjekt –
Begravelser i Den norske kirke**
- **Universitetslektor, Inge Westly**

05.10.2023

Fredrik Saxegaard, Inge Westly, Ingvild Lalim Hanseid, Lars Johan Danbolt,
Tone Stangeland Kaufman, Dorte Kappelgaard

Forhandlinger ved graven

Samspill og spenninger mellom pårørende, gravferdsbyrå og Den norske kirke lokalt

MF VITENSKAPELIG
HØYSKOLE
Norwegian School of
Theology, Religion and Society

MF KOM Kompetansesenter for
forskning, utvikling og
formidling i kirke og menighet
MF vitenskapelig høyskole for teologi, religion og samfunn

<https://mf.no/brink>

Bakgrunn

- Nedgang?
- Endring i mentalitet?
- Trender?

Undersøkelsen og rapporten

- Tidligere tall og forskning (kvalitativt og kvantitativt)
- Teoriperspektiv
- Spørreundersøkelse – pårørendes opplevelse – 410 svar
- Intervjuer i 3 fellelrådsområder
 - Strukturerte intervjuer: Kirkeverge, kirkelig ansatte, byråledere
 - Fokusgruppe byråansatte (3-8 i hver kommune)
 - Fokusgruppe prester (4-6 i hver kommune)

Tidligere forskning

- Tangaard 1994 – pårørende positive til byråenes rolle
- Jølstad/Norstat jevnlig undersøkelser: Økning i ønske om Den norske kirke fra 2016 til 2019?
- Opinion, 2021 (Kirkerådet):
 - Stor oppslutning om Dnk. Gode evalueringer fra de som har vært pårørende siste 5 år.
 - «Helheten» og «minneordene» viktigst. «Ønske fra avdøde» viktigst».
- NorFakta, 2022 (Trondheim KF)
 - Bekrefter stort sett Opinions undersøkelse.
- Ingeborg Sommers kvalitative undersøkelse

Noen teoriperspektiv

- Tony Walter (2005)

Logikk	Land	Rom og eierskap	Ansvarlig figur	Deltaker og kontekst
Religiøs	Sverige	Kirkegård og kirke	Prest	Soknebeboer
Kommunal	Frankrike	Gravplass og kommune	Byråkrat	Borger
Kommersiell	USA	Begravelsesbyrå	Byråagent	Kunde

- Wouters' to vendinger (2002)

- Fra 1800-tallet til 1950-/60-tallet: Fra offentlig, sterkt rollebasert uttrykk for sorg, i retning **privatisert og profesjonalisert**.
- Fra 1950/60-tallet til 1980/90-tallet: **Re-ritualisering og ny ekspressivisme**. Men ikke tilbake til rolle eller stabile ritualer.

Opinion (Kirkerådet) 2021 – et hovedinntrykk

Påstand	Positiv	Negativ
Det var godt å være sammen med familie og venner i kirken	82 %	6 %
Kirken møtte meg på en god måte	83 %	5 %
Jeg hadde ønsker for seremonien som jeg fikk innfridd	71 %	11 %
Gravferden i kirken hjalp meg til å leve med sorgen	46 %	17 %
Gravferden styrket min tilhørighet til Den norske kirke	33 %	26 %

Ville dere valgt gravferd i DNK på nytt?

Ja 74 %

Nei 9 %

Vet ikke 18 %

Våre funn: Positivt hovedinntrykk og et negativt paradoks

«Totalt sett ble begravelsen slik jeg synes en begravelse bør være»

0 I svært liten grad	1	2	3	4	5 I svært stor grad	N=395
0 %	1 %	2 %	5 %	16 %	77 %	%

Kontakten var profesjonell, imøtekommende og betryggende. Både prest og begravelsesbyrå møtte meg med varme, empati og trygghet. Kunne ikke vært bedre.

Pårørende, spørreundersøkelse

Beate: Det er masse fine prester her.

Bente: Og mye flinke organister og.

Beate: Jeg sa til en prest nylig etter en seremoni og så sa jeg til henne at «du, jeg tror ikke på Gud, men jeg tror på deg». Fordi de er troverdige i det de står og prediker.

Gravferdskonsulenter, fokusgruppe

Det negative paradokset

- Pårørende – de negative erfaringene
 - Mye positive responser
 - De negative, lengre – har ofte mye energi i fritekstfeltene
- Byråer
 - Negativ bias - negative opplevelser «slår hardere» og «sitter lengre»
 - Uttrykker frustrasjoner overfor kirken når...
 - Uunngåelige feil
 - Dårlig dag
 - Ulike tenkemåter / praksiser

Perspektiv 1: Forholdet mellom byrå og kirke

Byrå

- Én-praksis-virksomhet
- «Ordner alt» – familiens forlengede arm
- Tilgjengelig 24/7
- Dialogisk – sensitiv for de pårørendes respons
- Kundetilfredshet – ikke rom for feil!!
- Næringslivslogikk – mellom det kommersielle og filantropiske

Kirke

- Flerpraksis-virksomhet
- Faglig tyngde, mange tradisjonsrike kilder
- Mangfold av normativiteter – implisitte og eksplisitte kriterier

Byråer og kirke i samspill

- Kirkelig gravferd – er blitt «et punkt» på byråenes tilbudslist
- Byråene – kirkens førstelinjekommunikator omkring liturgi
- Forvalter en regel-logikk når det gjelder liturgi og salmer?
- Faglig – kan ofte dele kirkens vurderinger – mediatorer
- Kan bli frustrert ved forskjellsbehandling og uforutsigbarhet
- Kontakt og tidsfaktor – før og under seremonier
- Ønske om nærere samarbeid – gjensidig støtte i vanskelige begravelser

Perspektiv 2: Kirkelige seremonier - oppslutning og utvikling

- 2022: 83 % - liten nedgang
- Hva slags gravferd ønsker du for dine pårørende?
 - **Totalt 60 % Dnk**
 - Eldste gruppe 70 %
 - Yngste gruppe 50 %
- Begrunnelse: Tradisjon, medlemskap, tilhørighet, kirkerom og kirkebygg

Oppslutningen om Dnk som tilrettelegger for gravferder

- Bente: Vi må jo spørre om de skal ha en seremoni med prest eller livssynsåpen eller human-etisk, eller...
 - I: Og hva svarer, de svarer selvfølgelig ikke det samme, men hva er det vanlige?
 - Bente: Det er jo mest kirke, men det er jo mer og mer livssynsåpne og.
 - Beate: Ja, jeg synes det.
- Gravferdskonsulenter, B

Fire alternativer?

1. Den norske kirke. Fortsatt vanligst.
2. Human-etisk forbund: Skårer dårlig hos gravferdskonsulentene, oppleves mindre fleksible og mer uberegnelige enn Den norske kirke.
3. Kun kremasjon (blandet vurdering blant byråene)
4. Livsytelses seremonier

Cecilie: Det handler om det samme, men kanskje i enda større grad at dette var gjenkjennende i forhold til den avdøde, for da er hele seremonien lagt mer opp til å minnes den avdøde.

Carmen: Det blir enda mer personlig.

Cecilie: Ja, det er ofte derfor de velger livsytelses.

- Gravferdskonsulenter, C

Livssynsåpne seremonier: Hva blir utviklingen?

- En forskjell i entusiasme, tegn på rask endring?

Carina: Jeg merker ofte at andre som er deltakere i seremonien kommer bort etterpå og sier at dette var en veldig fin... Som regel så, ja, du ser at folk er fornøyd i kirkelig og, men her er det mer sånn, 'dette var...!'.

Carmen: 'Sånn skal jeg og ha'.

- Gravferdskonsulenter, C

Pårørende i forhandlinger

- «Vi ønsket å kutte vers på tradisjonelle salmer – ta bort vers med innhold jeg ikke kunne like. Ble møtt med forståelse»
- «Vi ønsket at begravelsen handlet om pappa og ikke om å presse inn vers fra Bibelen som ikke passer. Var i en begravelse hvor presten snakket om den hevngjerrige Gud når avdøde var verdens snilleste mann. Det var vi tydelig på var uaktuelt»

Prester i forhandlinger

Argumenterende

Casper: Så hva som er en god begravelse, for min del tenker jeg at en har fått gønnen på med litt solid bibelsk materie, og ikke bare sånn der allment religiøst som, jeg har lest litt eksempler på sånne prekenes jeg aldri kunne stilt meg bak. Jeg føler det er en misbrukt anledning.

Aksepterende

Benedikte: Jeg tenker at jeg vet ikke om jeg gidder å ta fighter, om det er verdt det. Det er bedre å svelge en kamel enn at de skal sitte og være irritert på presten gjennom hele begravelsen. Kommer liksom ikke så langt med det.

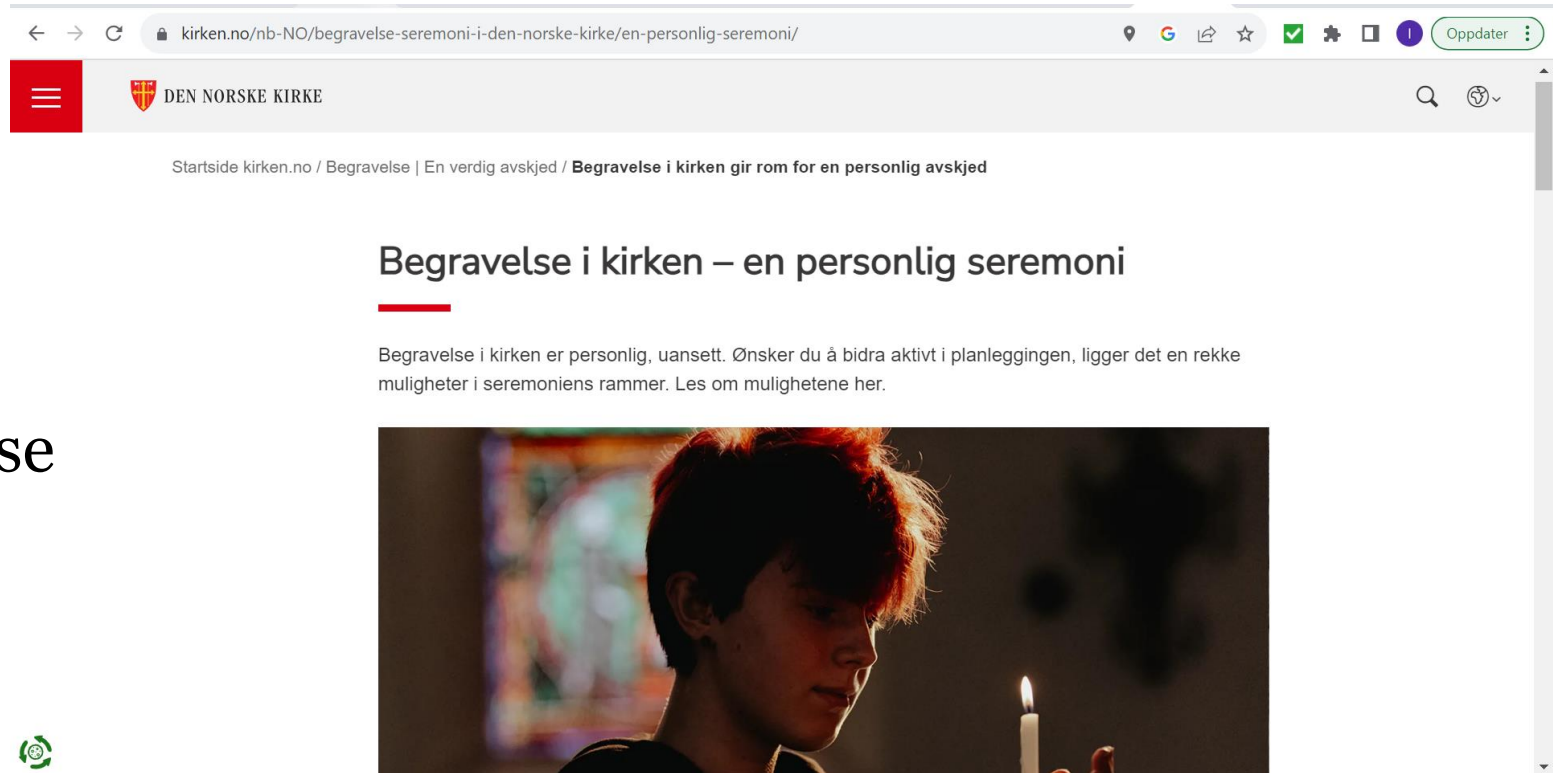
Helge Fæhn (1994, s. 102)

«Den døde,
de pårørende
og følget»

«Presten, Guds
ord, forkynnelse

En motsetning?

- Personlig begravelse
- Kristen begravelse

The screenshot shows a web browser window with the URL kirken.no/nb-NO/begravelse-seremoni-i-den-norske-kirke/en-personlig-seremoni/. The page header includes the logo for "DEN NORSKE KIRKE" and a search icon. The breadcrumb trail reads: "Startside kirken.no / Begravelse | En verdig avskjed / **Begravelse i kirken gir rom for en personlig avskjed**". The main heading is "Begravelse i kirken – en personlig seremoni". Below the heading, the text states: "Begravelse i kirken er personlig, uansett. Ønsker du å bidra aktivt i planleggingen, ligger det en rekke muligheter i seremoniens rammer. Les om mulighetene her." Below the text is a photograph of a young person with short, reddish hair, looking down at a lit candle in a church setting.

Takk for oppmerksomheten!

Litteratur

- Andersen, E., & Lindhardt, M. (2010). *Ledelse af tro: Folkekirken som virksomhed og netværk*. Gyldendal Business.
- Baumeister, R. F., Bratslavsky, E., Finkenauer, C., & Vohs, K. D. (2001). Bad Is Stronger Than Good. *Review of General Psychology*, 5(4), 323-370.
- Fæhn, H. (1994). *Gudstjenestelivet i Den norske kirke*. Universitetsforlaget
- Jacobsen, M. H. (2020). *The Age of Spectacular Death*. Routledge.
- Lüdeckens, D. (2018). Alternative Death Rituals in Switzerland: Building a Community of Shared Emotions and Practices. *Journal of Contemporary Religion*, 24(4), 107-121.
- Nicolini, D. (2012). *Practice Theory, Work, & Organization*. Oxford University Press.
- Saxegaard, F., Westly, I., Hanseid, I. L., Danbolt, L. J., Kaufman, T. S., & Kappelgaard, D. (2023). *Forhandlinger ved graven: Samspill og spenninger mellom pårørende, gravferdsbyrå og Den norske kirke lokalt*. MF Vitenskapelig høyskole.
- Sommer, I. (2021). «I avdødes ånd»: Gravferden - De pårørende og presten. *Tidsskrift for praktisk teologi*, 38(1), 20-34.
- Walter, T. (2005). Three Ways to Arrange a Funeral: Mortuary Variation in the Modern West. *Mortality*, 10(3), 173-192.
- Wouters, C. (2002). The Quest for New Rituals in Dying and Mourning: Changes in the We-I Balance [Post Print]. *Body & Society*, 8(1), 1-27.